

The subject of the paper is the state of scientific elaboration of the issue of counteracting sales of illegally obtained property by criminal investigation divisions. The theme of the paper is scientific elaboration of the issue of counteracting sales of illegally obtained property. The Objective of the paper is to investigate the state of scientific elaboration in the papers of domestic and foreign scholars concerning the issue of counteracting sales of illegally obtained property by criminal investigation divisions. Methods of the research are comparative, formal and logical. The relevance of the paper is determined by insufficient theoretic elaboration of the issue of counteracting sales of illegally obtained property by criminal investigation divisions. Results of the research are obtained with the help of analysis and comparison of the papers of scientists from different areas of law. The area of implementation is operative and search activity, criminal procedure, criminalistics. The practical importance of the paper is the fact that some provisions of the article may be used while writing monographs, educational and methodical textbooks. Conclusions. The analysis of this article demonstrates a lack of theoretical and practical elaboration of the issue of counteracting sales of illegally obtained property on monographic level and the need to develop scientific and practical recommendations to improve the efficiency in this area.

Keywords: *scientific development, sales of illegally obtained property, criminal investigation divisions.*

УДК 343.85

Ю. В. ЛАВРИК,

*здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ РОЗВІДУВАЛЬНОГО ОПИТУВАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ

Відображено результати комплексного аналізу законодавства України, що становить правову основу використання підрозділами карного розшуку оперативно-розшукового заходу «розвідувальне опитування». Розглянуто закономірності взаємозв'язку нормативно-правової бази з практикою застосування розвідувального опитування. Вироблено на цій основі пропозиції щодо вдосконалення законодавчого забезпечення.

Ключові слова: *правове регулювання, оперативно-розшукова діяльність, розвідувальне опитування, карний розшук.*

Механізм правового регулювання відповідних суспільних відносин містить у собі такі елементи, як правові норми, правові відносини, правову відповідальність, правову свідомість тощо. Суб'єкти права при цьому так чи інакше реагують на вимоги і дозволи державної волі. Їх позитивна реакція утворює правомірну поведінку, відповідну встановленому правопорядку. Поведінка, що відхиляється, утворює правопорушення [1].

Предметом правового регулювання в ОРД, зокрема й під час проведення розвідувального опитування, є суспільні відносини, що виникають у зв'язку із здійсненням уповноваженими державними органами оперативно-розшукової діяльності, тобто державної правоохоронної діяльності, закріпленої групою юридичних норм, що складають її правову основу. Зазначене вище і визначає актуальність постановки проблеми цієї статті.

Аналіз ступеня розробленості порушеної в статті проблематики показує, що питанню пра-

вового регулювання проведення розвідувального опитування підрозділами карного розшуку приділено недостатньо уваги. Це завдання лише частково вирішувалося в дисертаційних дослідженнях О. С. Герашенка [2], М. М. Руденка [3] та М. О. Янкового [4], що дозволяє нам говорити про актуальність питання в сучасних реаліях реформування правоохоронної системи України.

Мета статті – вивчити та комплексно проаналізувати низку проблем, пов'язаних із державним правовим регулюванням оперативно-розшукового заходу «розвідувальне опитування», що використовується підрозділами карного розшуку, і надати на цій основі відповідні пропозиції щодо оптимізації законодавчого забезпечення у цій сфері.

Конституція є основним законом держави і має верховенство на всій території України. Відповідно до ч. 1 ст. 8 закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй [5].

У першу чергу, це норми, що визначають правовий статус об'єкта розвідувального опитування. У розділі 2 Конституції «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» (які, до речі, визнаються найвищою соціальною цінністю) вказано норми, що визначають правовий статус особистості в Україні, тобто об'єкта будь-якого оперативно-розшукового заходу (далі – ОРЗ), у тому числі й розвідувального опитування.

На наш погляд, після Конституції України за юридичною силою мають стояти закони, що регулюють порядок проведення оперативно-розшукового заходу «розвідувальне опитування» та законність використання його результатів у кримінальному провадженні. Зокрема, до таких законів можна віднести ті, що встановлюють основні принципи судової системи в Україні:

- Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [6];
- Закон України «Про доступ до судових рішень» [7];
- Закон України «Про Конституційний Суд України» [8];
- Закон України «Про судову експертизу» [9];
- Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [10];
- Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [11];
- Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [12].

Низка норм зазначених законів передбачає повноваження судів у встановленому порядку під час розгляду справ і матеріалів, пов'язаних з обмеженням конституційних свобод і прав на таємницю листування, телефонних та інших повідомлень, на недоторканність житла. Норми цих законів визначають правовий статус суддів і наявність імунітетів (недоторканності), що обумовлює особливий порядок проведення щодо них низки оперативно-розшукових заходів.

Що стосується закону про правовий режим воєнного стану, то він передбачає, що у період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження судів, органів прокуратури України й органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, для забезпечення безпеки й підтримання правопорядку у воєнний час.

У п. 3 ст. 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» зазначається, що в рамках основних повноважень Кабінету Міністрів

України у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина він вживає заходів щодо захисту прав і свобод, гідності, життя і здоров'я людини та громадянина від протиправних посягань, охорони власності та громадського порядку, боротьби із злочинністю, запобігання і протидії корупції [13].

Наступним законом, що регулюють правовідносини під час здійснення оперативно-розшукового заходу «розвідувальне опитування», є Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [14]. Уповноважений (Омбудсмен) здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб (ч. 2 ст. 4). Його діяльність доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не віднімає їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Серед наступної групи законів слід назвати Кримінальний (далі – КК) та Кримінальний процесуальний кодекси (далі – КПК) України як такі, що безпосередньо визначають правову основу низки базових понять ОРД.

Статтею 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачено Кримінальним кодексом України [15]. Проте визначення поняття «протиправні дії» закон про ОРД не пропонує, припускаючи, що воно існує в КК України, в якому присутні також визначення дефініції вини, співучасті в злочині, обставин, що виключають злочинність діяння, тощо [16].

Нормативно-правовим актом, що регламентує порядок кримінального процесу з моменту початку кримінального провадження до винесення судового вироку, є КПК України [17]. Взаємозв'язок його з оперативно-розшуковою діяльністю виражається в тому, що до початку кримінального провадження ОРЗ, у тому числі й розвідувальне опитування, здійснюються в рамках закону про ОРД. Досудове ж розслідування відповідно до ст. 214 КПК України розпочинається з моменту внесення відомостей про вчинення діяння за ознаками злочинного до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Втім, слід зазначити, що з початком кримінального провадження ОРД не переривається, а можливості оперативних підрозділів реалізуються у вигляді слідчих (розшукових) дій та

негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого або прокурора (ст. 41 КПК України). Слід сказати про те, що КПК України закріплює положення про фіксацію перебігу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 252 КПК України), а також порядок використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні (ст. 256 КПК України), використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій в інших цілях або передання інформації (ст. 257 КПК України).

На наш погляд, зв'язок між кримінальним, кримінально-процесуальним та оперативно-розшуковим законодавствами визначається нормами, що регулюють ОРД, наприклад:

- існування загальних категорій для кримінального права та його сфер – для ОРД: злочин, склад злочину, співучасники, свідки тощо;
- виконання доручень слідчого і прокурора під час проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій з використанням оперативно-розшукових сил, засобів, форм і методів;
- система правових інститутів, що мають регулятивне значення для ОРД: дієве каяття, добровільна відмова в разі незакінченого злочину, крайня необхідність тощо.

Крім розглянутих нами законів, слід звернути увагу на низку окремих, які безпосередньо впливають на проведення розвідувального опитування підрозділами КР і містять норми, що закріплюють право на проведення цього ОРЗ.

Закон України «Про інформацію» регулює правові відносини, що виникають під час формування та використання інформаційних ресурсів на основі створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, розповсюдження і надання інформації, отриманої в результаті проведення розвідувального опитування, а також дотримання принципів інформаційних відносин [18].

Закон України «Про державну таємницю» визначає суспільні правовідносини, у тому числі у сфері ОРД, що виникають під час віднесення відомостей, отриманих під час проведення розвідувального опитування підрозділами КР, до державної таємниці, присвоєння їм рівня секретності, захисту в інтересах забезпечення національної безпеки держави [19].

Закон України «Про міліцію» регулює загальні завдання та принципи здійснення повноважень органів внутрішніх справ і, зокрема, підрозділів КР у протидії злочинності. Одним із загальних принципів у ньому виділяється принцип взаємодії з трудовими колективами,

громадськими організаціями й населенням, що допускає використання ОРЗ «розвідувальне опитування» у середовищі функціонування для вирішення поставлених завдань [20].

Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» визначає головні напрями загальнодержавної політики та організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю, регулює питання взаємодії підрозділів КР з оперативними підрозділами УБОЗ у сфері ОРД, спільного проведення ОРЗ і використання результатів ОРД, отриманих підрозділами КР [21].

Фундаментальною базою правового регулювання використання розвідувального опитування в практичній діяльності підрозділів КР служить Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [15]. Слід підкреслити, що цей закон є вищим юридичним актом, що регулює суспільні відносини в оперативно-розшуковій діяльності. Норми самого закону про ОРД є ключовими, оскільки визначають зміст оперативно-розшукової діяльності, здійснюваної на території держави, і закріплюють систему гарантій законності під час проведення оперативно-розшукових заходів. Слід також сказати, що з метою визначення особливостей правового регулювання розвідувального опитування Законом, що визначають його поширеність у системі оперативно-розшукових заходів, підрозділам КР у системі органів внутрішніх справ надано право здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

Указаний закон є первинним нормативно-правовим актом, який закріплює право проводити опитування осіб для вирішення завдань ОРД. Термін «опитування» в ньому розглядається з точки зору права суб'єкта ОРД провести дію, спрямовану на отримання мовленнєвих даних, що становлять інтерес для оперативних підрозділів, а саме: опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу (п. 1 ст. 8), отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави (п. 15 ст. 8).

На нашу думку, головною підставою проведення «опитування» в практиці ОРД є «потреба в отриманні розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства і держави», виділена законодавцем у п. 3 ст. 6 Закону. Окрім цього, слід ураховувати, що підставою для проведення опитування осіб можуть бути запити уповноважених державних органів, підприємств та

організацій про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці і до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках (п. 2 ст. 6), наявність узагальнених матеріалів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, отриманих в установленому законом порядку (п. 4 ст. 6), а також необхідність у перевірці оперативно-значущої інформації, що надійшла (п. 1 ст. 6). Ми вважаємо, що саме в такій послідовності в ст. 6 Закону повинна розташовуватися пріоритетність пунктів.

Аналізуючи цей закон, можна припустити, що в залежності від вирішуваних в ході ОРД завдань (ст. 1) метою проведення опитування можуть бути: оперативно-розшукове забезпечення встановлення доказів та їх джерел, обставин злочинної поведінки фігурантів кримінального провадження; оперативно-розшукове забезпечення контролю за поведінкою обвинувачених і підозрюваних для встановлення їх деліквентної поведінки й нейтралізації їх протидії, реалізації принципу невідворотності відповідальності; оперативно-розшукове забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Водночас у п. 7 ст. 8 закону про ОРД для виявлення і фіксації слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину закріплено можливість негласного отримання розвідувальної інфор-

мації (яка також може бути отримана шляхом проведення опитування осіб). Таким чином, законодавцем закріплено право негласного проведення розвідувального опитування в необхідних випадках.

Слід додати, що в Законі прописано також і норми щодо використання інформації, отриманої в результаті ОРД, до якої належить інформація, здобута за допомогою опитування осіб (ст. 10).

Підсумовуючи вищевикладене, виокремимо основні ознаки терміна «розвідувальне опитування» в ОРД, які повинні бути неодмінно враховані під час визначення цього терміна, а саме: правова основа, суб'єкти опитування, мета, характер одержуваної інформації.

Можна припустити, що під розвідувальним опитуванням в ОРД слід розуміти передбачений законом процес здобуття уповноваженими особами від осудної особи на довірчій основі мовленнєвої інформації, що має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Аналіз розглянутої законодавчої бази дає змогу зробити висновок про те, що оперативно-розшуковий захід «розвідувальне опитування» не обмежує права і свободи громадян, не містить процесуального та іншого примусу (не зазіхає і не посягає на недоторканність осіб, щодо яких існує особливий порядок проведення ОРД), і може проводитися без обмеження стосовно будь-якої категорії осіб.

Список використаних джерел

1. Правовое регулирование // Финансовый словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/16878.
2. Геращенко О. С. Тактико-психологічні засади розвідувального опитування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 19.00.06 / Геращенко Олександр Сергійович. – Одеса, 2011. – 20 с.
3. Руденко М. М. Опитування в оперативно-розшуковій діяльності ОВС : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Руденко Михайло Михайлович. – Київ, 2011. – 19 с.
4. Янковий М. О. Тактичні засади допиту і розвідувального опитування: порівняльне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Янковий Микола Олександрович. – Одеса, 2007. – 17 с.
5. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
6. Про судоустрій і статус суддів : закон України від 07.07.2010 № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
7. Про доступ до судових рішень : закон України від 22.12.2005 № 3262-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
8. Про Конституційний Суд України : закон України від 16.10.1996 № 422/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422/96-vr>.
9. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
10. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : закон України від 23.12.1993 № 3781-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>.
11. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : закон України від 23.12.1993 № 3782-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>.

12. Про правовий режим воєнного стану : закон України від 06.04.2000 № 1647-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1647-14>.
13. Про Кабінет Міністрів України : закон України від 27.02.2014 № 794-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.
14. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.
15. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
16. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
17. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
18. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
19. Про державну таємницю : закон України від 21.01.1994 № 3855-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
20. Про міліцію : закон України від 20.12.1990 № 565-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
21. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30.06.1993 № 3341-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.

Надійшла до редколегії 06.10.2014

ЛАВРИК Ю. В. ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОВЕДЕНИЯ РАЗВЕДЫВАТЕЛЬНОГО ОПРОСА ПОДРАЗДЕЛЕНИЯМИ УГОЛОВНОГО РОЗЫСКА

Отражены результаты комплексного анализа законодательства Украины, составляющего правовую основу использования подразделениями уголовного розыска оперативно-розыскного мероприятия «разведывательный опрос». Рассмотрены закономерности взаимосвязи нормативно-правовой базы с практикой применения разведывательного опроса. Выработаны на этой основе предложения по совершенствованию законодательного обеспечения.

Ключевые слова: правовое регулирование, оперативно-розыскная деятельность, разведывательный опрос, уголовный розыск.

LAVRYK Y. V. PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF CONDUCTING RECONNAISSANCE SURVEY BY CRIMINAL INVESTIGATION DIVISIONS

The modern features of legal regulation of conducting reconnaissance survey by criminal investigation divisions are researched.

The theme of the paper is peculiarities of legal regulation of conducting reconnaissance survey by criminal investigation divisions. The Objective of the paper is to research modern peculiarities of legal regulation of conducting reconnaissance survey by criminal investigation divisions. Methods of the research are comparative, formal and logical. The relevance of the paper is determined by insufficient elaboration of regulatory gaps within criminal investigation divisions' activity while conducting reconnaissance survey. Results of the research are the conclusions about the gaps and ways of their solving in terms of the chosen issue. The area of implementation is operative and search activity, criminal procedure, criminalistics. The practical importance of the paper is the fact that some provisions of the article may be used while writing monographs, educational and methodical textbooks. Conclusions: the author during the research singled out the main features of the term «reconnaissance survey» within operative and search activity, which must be necessarily taken into account in determining this term, namely the legal basis, survey subjects, the purpose, the nature of received information. It is also concluded that the operative and search measure «reconnaissance survey» does not limit the rights and freedoms of citizens, has no procedural and other compulsion (not infringe and does not restrict security of persons against whom there is a special procedure for conducting operative and search activity) and may be conducted without limitation in respect to any category of persons.

Keywords: legal regulation, operative and search activity, reconnaissance survey, criminal investigation division.